

ство и безопасностъ въ държавата. Освѣнъ това, ежегодното промѣнение на консулитъ въ Римъ, а въ време и слѣдъ пуническитъ войни — и на намѣстницитъ въ покоренитъ области и страни, постоянно подбуждало еднитъ и другитъ къмъ нови войни, като най вѣрно срѣдство за придобивание слава, богатство, уважение отъ съгражданитъ, обществени и държавни отличия, награди, достоинства и съ тѣхъ значението и сила.

За това римското правителство усърдно търсило поводи за война, обявявало такава за най малки, дѣйствиелни или мними, оскърбления честа на римската държава и народъ или за нарушение на тѣхнитъ права и интереси, искусно се вмѣсвало въ вжтрѣшнитъ работи на чуждитъ народи и въ международнитъ помежду тѣхъ отношения, при което обикновенно, покровителствувало по слабитъ противъ по силнитъ, за да би могло, скривайки властолобовитъ си намѣрения подъ външнитъ побуждения на великодушнито и справедливостта, да ослаби по силнитъ и най послѣ да покори и еднитъ и другитъ. А въ борбата си съ голѣмитъ и силни държави или съ съюзитъ на нѣколко държави противъ Римъ, то турвало въ дѣйствието всичкитъ способности и срѣдства на политиката си, за да би могло, слѣдвайки правилото *divide et impera* (раздѣляй и владѣй), да раздѣли и отслаби силитъ на противницитъ, да надвий и покори послѣднитъ раздѣлно, едно слѣдъ друго. А въ срѣдствата за това то не правило изборъ и всички тѣ били пригодни и служили за постигане на цѣльта му. То бунтувало народитъ, като имъ обѣщавало свобода, привличало частъ отъ противницитъ и съ подкупъ, и съ ласкателства, и съ значителността и блѣска на прѣд-

лаганитъ възнаграждения, и търпливо прѣнасяло оскърбленията и частнитъ несполуки и загуби, като отлагало отъмящението си за по благоприятно време, случай и обстоятелства. А противъ по опасния врагъ то устрѣмявало изобщо всичкитъ си сили, срѣдства и способности, и не прѣкратавало войната до тогава, до когато не достигало пълно и съвършено одоляване надъ противника и сжщо такова тържество за себѣ си. А ако побѣдения противникъ билъ принуденъ да се смири и да иска миръ, тогава то се съгласявало на това, но на такива условия, които имали за цѣль да довършатъ неговото истощение, изнѣмощение и отслабване до най послѣдния степенъ. То му отнимало най добритъ области, флотата, сухопжтнитъ и морски военни складове и запаси, или пъкъ до крайностъ ограничавало числото на сухопжтнитъ му войски и морски кораби, истощявало държавнитъ му доходи и хазната му съ непомѣрни парични контрибуции, запрѣщавало му да обявява война и да сключва миръ и съюзи безъ съгласието на римския сенатъ и прѣдоставяло на себѣ си правото да рѣшава по важнитъ и даже вжтрѣшни негови работи*).

Като вземало тайно рѣшеніе да води война съ единъ или другъ народъ или държава, то, още прѣди обявяванието ѝ по приетия рѣдъ, трудило се всячески пакъ тайно, подробно и обстоятелно да изучи военнитъ сили, срѣдства и способности на този народъ или държава, расположението на умоветъ въ тѣхъ, личността, способността и

*) Заблѣжително е, че политиката на *языческия Римъ* отъ 754 година прѣдъ Р. Х. до IV вѣкъ слѣдъ Р. Х. и на *християнския Римъ* отъ VI вѣкъ слѣдъ Р. Х. до днесъ е била една и сжща, т. е. по днешното изражение — *иезуитска*.